SÖRMLANDSLÅTEN

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund Nr 3 2000

Innehåll

Ordföranden har ordet	sid 1
Låtläger 2000	2
Zornjuryn i Malmköpings tingshus	4
Riksspelmansveckan, facit	5
Lägerdags på "Elvis"	9
Karl och John Ringel -spelmansbröder från Vårdinge	10
Nya skivor	12

Fiolstråke

H.R. FRETCHNER
1856-1921
Syd-Amerikansk färnbock
Pris 10.000:-
Tel. 016-35 63 37

Ansvarig utgivare:
Ingemar Skoglund
Redaktionsadress:
Johansv. 16, 151 39 Södertälje
Fax 08-550 973 20
e-post: se hemsidan

Ordföranden har ordet

Efter en lång och fuktig sommar så har hösten äntligen kommit med en hel del sol och värme. Vårt förbund firar ju 75-årsjubileum i år och det har firats med aktiviteter av olika slag. Riksspelmansveckan i Malmköping har hållit många av oss sysselsatta under en stor del av året med förberedelser. Som ni har kunnat konstatera blev arrangemanget en mycket lyckat tillställning som det har talats om över hela landet. Ni kan läsa facit på annan plats i tidningen.
Samtliga planerade spelmansstämmor kunde genomföras även om vädret gjorde att publiken svek oss i en del fall. Jubileumsstämman på Julita klarade sej precis på marginalen och blev mycket lyckad. Julitaförbundets styresman Lars Löfgren högtidstalade och överlämnade en present av högsta valör : Vi blev inbjudna att hålla en jubileumsstämma på Nordiska Museet i Stockholm! Vi kommer att återkomma till detta senare, för det skall bli ett arrangemang som överträffar det mesta!
Helgaröstämman blev lika fin som de tidigare även om publiken svek själva stämman och koncentrerade sej på kyrkokonserten . Av övriga arrangemang besökte jag Slagsta, Torekällberget i Södertälje, Trosa, Trostorp, Nyköpingshus , Uttringe och Lästringe. Samtliga var trivsamma men jag vill gärna ge pluspoäng till kamraterna i Nyköping. Stämman på Nyköpingshus var nog en av de bästa på länge med fulltalig publik och många spelmän och dessutom mycket fint väder. Bra arrangemang!
Vi hade också nöjet att besöka Vallbystämman i Västerås, något som jag gärna vill rekommendera alla att göra nästa år. Njutbar stämma i lagom format i en härlig omgivning.
Nu hoppas jag att hösten skall bli bra för oss alla, en tid när man brukar få tid till att göra allt som skulle ha gjorts men lagts åt sidan. Det blir ju också många speltillfällen under den mörkare tiden. Jag förmodar att de flesta prenumererar på Folklore Centers informationstidning, där finns ju uppgift om allt som sker i folkmusiksverige.
Glöm inte bort att Södermanlands spelmansförbund – Sveriges äldsta folkmusikorganisation med stil och kvalitet, är ni själva och alltid till tjänst när ni behöver.
Jag önskar er alla allt gott.

Ingemar Skoglund

Välkommen att spela med Lästringe Låtar

i Föreningsgården på Torekällberget, Södertälje

lördag 21 oktober kl 13

Vi lär ut några låtar ur Yngve Anderssons repertoar. Ni som spelar nyckelharpa får hjälp av Lennart Nordin. Det blir också tid till buskspel och vi serverar kaffe till självkostnadspris.

Anmäl senast 15 oktober till Kerstin Lanbeck Vallén tel 08/532 53328

Låtläger 2000

För tredje året i rad har det traditionella Låtlägret i Sörmland ägt rum. Det ligger alltid i veckan efter midsommar och har hittills varje år avhållits på Ansgarsgården utanför Flen. I år tvangs det dock flytta på sig för Den Stora Riksspelmansveckan, som ju inträffade den den första veckan efter midsommar. (Mer om den hittar du säkert på annat håll i tidningen). I år inträffade Låtlägret veckan efter veckan efter midsommar – fortfarande dock på Ansgarsgården.
Första året kom 11 förväntansfulla barn i åldern 10-16 år. Förra året kom de flesta av dem tillbaka, tillsammans med en stor mängd nya kamrater. De blev till slut 23 stycken! En ökning med över 100 %! I år blev ökningen nästan lika stor! Det kom 39 barn, många av dem återvändare från förra året och fyra stycken, som gått alla tre Låtlägren. Vi lärare – Leif Johansson, Patrik Andersson och Jenny Tidman – samt arrangörerna – Södermanlands Spelmansförbund och Sörmlands Musik och Teater – ser detta som ett tecken på att behovet av och efterfrågan på ett Låtläger är och har varit mycket stort.

Inför varje Låtläger stiger kraven. Det måste bli kul! Ännu roligare! Vi måste hitta nya låtar! Ännu fler! Vi måste ha spökhistorier till kvällarna! Ännu hemskare! Vi måste komma på andra lekar! Ännu roligare! Vi tycker att vi lyckades. Vi hade – kort sagt – jättekul tillsammans allihopa. Vi badade (fast inte Leffe, förstås) , vi spelade brännboll (lärarna hade träningsvärk resten av veckan), vi gjorde utflykt till Malmköping med tvåvåningsbuss (gissa vem som satt längst upp, längst fram…), vi grillade korv (trots att det ösregnade), vi spelade och sjöng för varandra (vissa var med varje kväll) och vi övade på våra instrument (i alla fall ibland). På kvällarna gick vi lydigt och lade oss och sov när våra lärare sa till (trodde dom, ja!).

Utflykten till Malmköping har blivit en fin tradition de här åren. Det blir ett besök i Gustaf Wetter-stugan och det blir saft och bullar, som brukar ta slut på nolltid! Programmet i övrigt var i år en liten berättelse om annorlunda folkmusikinstrument. På plats fanns två av Sörmlands och faktiskt också Sveriges bästa spelmän på udda instrument; Pär Furå – riksspelman på silverbasharpa – och Bernt Olsson – riksspelman på stråkharpa. Det blev en mycket uppskattad stund och inget av barnen ville lämna stugan utan att först ha provat på allt som fanns där. Stugan genljöd av säckpipa, nyckelharpa, durspel, mungiga, näverlur, vevlira, bjällror, trummor och många andra instrument.

En annan tradition har varit lägerpappan Nils Häggbom, som i år tyvärr hade förhinder. Ny lägerpappa blev lägermamman Johanna

lägerpappa blev lägermamman Johanna Bengtsson, som också införde ett nytt moment i kursen. Johanna är nämligen folkdans-pedagog – utbildad på Danshögskolan i Stockholm. Alla barnen fick i år prova på att dansa, vilket åtminstone de flesta tyckte var kul. Musiken kom från de då sprillans färska Leif-Billyz CD-skivan.

Låtlägret avslutades , som vanligt, med en fantastisk konsert och jag tror att alla – faktiskt också vi lärare – förvånades över och rördes av hur mycket barn kan lära sig på fem dagar om bara motivationen finns och man har roligt samtidigt! Innan man åkte hem var det flera av barnen, som försäkrade sig om en plats på nästa års Låtläger, genom att återanmäla sig till Anita Hedlund, som är kursadministratör och initiativtagare till Låtlägret i Sörmland.

Tack till Sandra, Sanna, Elin, Anna, Emil, Rebecka, Desiré, Maria, Cecilia, Baran, Anna, Daniel, Evelina, Matilda, Teresia, Julia, Linnea, Maria, Elin, Agnes, Lena, Agnes, Stefan, Caroline, Lillit, Frida, Jinna, Elin, Sara, Sara,, Frida, Veronica, Elin, Ellen, Gustav, Clara, Marco, Annie, ,och Ellinor från Leffe, Patrik, Jenny och Johanna. Vi hoppas att vi ses igen nästa år på Låtläger 2001!

Leif Johansson

(fiol.mag.)

Clara Weidman blåser näverlur

Samtliga foton: Leif Johansson

Äntligen stod zornjuryn i Malmköpings gamla tingshus.....

Två år av förberedelser och nu är vi här. Rummet är vackert, färgerna går i lugna gröna toner, akustiken är behaglig. Vi installerar oss vid nämdemännens platser till höger i rummet. En matta som ser ut att vara äkta läggs ut för att markera "spelplatsen". Det sägs att den legendariske östgötaspelmannen Anselm Hellström kallat en dylik matta för brottarmattan. Från Malmköpings högsommarprunkande trädgårdar plockas buketter av doftande rosor in.
En välfylld skål med karameller placerar vi strategiskt mellan våra högar av papper. Namnskyltarna är på plats och spelet kan börja.

Det är tisdag eftermiddag och vi är alla fyllda av spänd förväntan. Är det månne också så att årets jury känner sig lite ringrostig? Hur känns det för den som blir vår första uppspelande? Vår färskaste ledamot, Verf-Lena, kommer med en lysande idé; vi ska ha några "föråkare". Vi skickar en man på en löddrig springare för att övertyga vårt stämmokansli att denna önskan faktiskt är vårt allvar. Två frivilliga tar plats på mattan och gör varsin fingerad uppspelning. Styrkta av detta är vi beredda att möta dem som redan i våras bestämt sig för denna utmaning av sitt spel och sina nerver. Tiden går fort, vi möter tre spelmän i timmen. Ingen ska ändå behöva jäkta. Alla ska känna sig välkomna in i lokalen, få god tid på sig att stämma och känna sig för på akustiken. Vi lyssnar koncentrerat, antecknar så diskret som möjligt, möter blicken, ler uppmuntrande, söker efter tillfällen för stillsamt småprat mellan låtarna. När vi så lyssnat på dessa spelmän är det dags för bedömning. Vi turas om att först ta till orda och faktum är att vi är påfallande eniga i de flesta fall. När utlåtanden sen ska skrivas vägs orden på guldvåg. Detta får ta tid, men när tidsschemat börjar spricka försöker juryn reglera med att förkorta sina raster. Under sommarens uppspelningar lånar vi ännu ett begrepp från skidåkarnas värld nämligen "öppet spår". Varje morgon och på lunchraster står lokalen öppen för dem som vill bekanta sig med rummet.
När sen kvällen kom och dagens resultat skulle spikas upp försökte vi i juryn att vara på plats. Därefter följde den långa raden av samtal med dem som inget fått och de som fått utmärkelser. Som vanligt var vi på en annan plats än dagens "brottarmatta". Under dessa kvällstimmar är många känslor i svallning. Vi rör ju vid människors inre, bland det känsligaste vi har, det musikaliska uttrycket. Påfallande många gick styrkta ut efter att ha fått konstruktiv kritik och konkreta råd att bygga vidare på. Vid dessa samtal försöker vi från juryn också att ta kål på en del myter som likt vandringssägner bygger upp de vildaste föreställningar. Några av årets myter var: Man kan inte spela upp samma låt ett annat år d v s man spelar slut på sina favoritlåtar. Man måste spela låtar från sin släkt, granne eller socknen man är född eller bor i. Man ska bara spela polskor, eller var det valser och gånglåtar som var gångbara i år?
Hur är det då, vad lyssnar vi efter? Vi uppmuntrar gott spel av låtar som spelmannnen tycker om och kan göra något av. Det skall vara funktionellt, dansant och man ska visa gott handlag med folkliga stilmedel.
Efter att ha lyssnat på sjuttioen spelmän hade vi delat ut tio silvermärken. Vid lördagens stämma kunde vi sen få lyssna till sju av dem. Där stod det klart för alla och envar vad vi hade bedömt och uppmuntrat. Tyvärr kunde inte alla tio närvara. Tidigare under veckan hade flera silverspelmän aviserat att de inte tänkt komma på lördagens stämma. Både vi i juryn och i arrangörsgruppen var ett tag rejält bekymrade över detta. Några ändrade sina planer och insåg vikten av att personligen mottaga sitt märke, spela sin "silverlåt" och få ett minne av denna dag.
Många tidningar skrev om årets uppspelningar och om dem som fick utmärkelser. Stämmans pressansvariga försåg både riks- och landsortspress med text och bilder, som resulterade i såväl helsidor som mindre artiklar.
Nu finns årets uppspelningar bland våra pressklipp, i vårt minne och hjärta. Nästa år kommer en ny chans att möta zornjuryn. Miljön blir en annan men proceduren densamma.

Christina Frohm

Christina Frohm som tillsammans med Verf-Lena Egardt, Bengt Löfberg och Peter Pedersen utgjorde årets zornjury.

Festligt, folkligt FULLSATT

Riksspelmansveckan i Malmköping blev en folkmusikfest med späckat innehåll. Vad sägs om ett fyrtiotal evenemang på en vecka? Tre spelmansstämmor, tretton konserter, en handfull kurser, en spelmanstävling, tre danstillställningar, två högmässor i folkton och ett antal spelstugor i Gustaf Wetterstugan. Och allt detta medan ett sjuttiotal spelmän från hela landet spelade upp inför zornjuryn i det gamla tingshuset. Vid den avslutande riksspelmansstämman kunde tio nya riksspelmän hämta sitt eftertraktade Zornmärke i silver. Riktigt silver, för första gången på många år!. Einar Hansander från Vänersborg tilldelades Zornmärket i guld för mästerligt och traditionsmedvetet spel av låtar från Dalsland. En talrik publik trotsade regn och kyla, och det blev som den gamla Nalendevisen — festligt, folkligt, fullsatt...

Foto: Annelie Sandell

Einar Hansander, välkänd spelmansprofil från Vänersborg, fick Zornmärket i guld för mästerligt och traditionsmedvetet spel av låtar från Dalsland.

Konst och konsert

Konstutställningen *Spelmäns bilder* fick närmare 700 besökare under en vecka. Ett tiotal konstnärer ställde ut skulpturer, målningar, foton och hantverk. Utställningskommissarien Kerstin Pettersson hade förvandlat Malmköpings gamla postlokal till ett riktigt galleri. Totalt visades 122 verk och många som väntat sig en vanlig amatörutställning blev djupt imponerade av den höga konstnärliga nivån.

Den dagliga eftermiddagskaffekonserten med dagsaktuella spelmän var uppskattad och sittplatserna räckte aldrig till.

T.h. Matts Mattssons favoritmotiv — Bernt Olsson, Malmköping.

Funktionärer för framgång

Det är mycket som skall göras för att ett stort arrangemang skall fungera. Närmare fyrtiotalet funktionärer svarade för att årtusendets första riksspelmansvecka blev en succé. Huvuddragen i arrangemanget var planerade sedan länge, men en hel del ordnades under veckan — lunch- och eftermiddagskaffekonserter, spelstugor och mycket annat.

Arrangörerna *Södermanlands Spelmansförbund* och *Malmabygdens spelmän och dansare* tackar alla medarbetare som månade om besökande spelmän, publik, kursdeltagare, zornjuryn och alla intresserade som dök upp i Wetterstugan. Det städades och diskades, lagades mat och affischerades. Besökare i spelmansarkivet visades tillrätta, oroliga uppspelande lugnades och deltagare ur slöjdkursen ryckte in för att pryda riksspelmansstämman och det avslutande kalaset.

Tack säger arrangörerna!

Det krävs många medarbetare för att genomföra en veckolång festival. Anita Hedlund diskuterar något dagsaktuellt med Ellinor och Annie Waldau. I bakgrunden har Matts Mattsson tagit en välförtjänt paus.

Tio nya riksspelmän efter uppspelning i gammalt tingshus

Ovanligt många nya riksspelmän utsågs vid årets uppspelningar. Ett sjuttiotal spelmän från hela landet hade sökt sig till Malmköping. Åtta erhöll zornmärket i brons och tio fick det eftertraktade silvermärket och titeln riksspelman, dessutom utdelades tretton diplom.

Kanske bidrog den utmärkta akustiken till prestationerna. Uppspelningarna skedde nämligen i det gamla tingshuset, dessutom under den allra sista veckan som tingsrätten formellt fanns i Malmköping.

Utdelning av märken och diplom skedde vid den stora avslutande riksspelmansstämman — öppnad av landshövding Bo Holmberg.

Spänningen var stor när slutligen årets mottagare av Zorns guldmärke skulle presenteras. Guldmärket tilldelas "synnerligen framstående traditionsbärare" och det 100:e guldmärket genom tiderna gick till Einar Hansander, Vänersborg.

Det blev en annorlunda avslutning på en mångårig funktion som tingslokal. Där tjuvar och mördare stått inför rätta, och där till och med dödsstraff utdömts, stod under tingsrättens sista dagar spelmän framför den kunniga zornjuryn. Tommy Sjöberg, Svenskt Visarkiv och Ingrid Holmberg, zornnämnden i en paus i uppspelningarna.

Varje dag klockan 18.00 anslogs resultatet av dagens uppspelningar. Nyfikenhet och ängslan förbyttes i visshet och glädje. Eller besvikelse...

Regnrisken gjorde att riksspelmansstämman hölls inomhus. Men det gick att förvandla en skolmatsal till en sörmländsk festlokal - folkliga feststänger och girlanger från slöjdkursen gav lokalen rätt stämning!
Foto A Blomberg

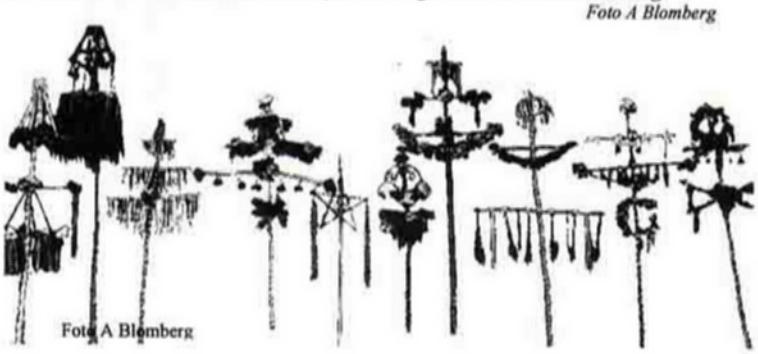

Årtusendets första riksspelmän!

Zornmärket i guld
Einar Hansander, Vänersborg för mästerligt och traditionsmedvetet spel av låtar från Dalsland.

Silvermärke, riksspelman
David Bastviken, Borensberg
Markus Falck, Umeå
Mårten Hellquist, Täby
Inge Henriksson, Tumba
Bengt Jonsson, Bollnäs
Eivor Kjellberg, Järvsö
Lars Nordin, Dala Järna
Robert Persson, Enskede
Anna Ristner, Lidingö
Anna-Kristina Widell, Sandhult

Diplom efter bronsmärke
Heléne Ingvarsdotter, Kalmar
Olof Misgeld, Hägersten

Bronsmärke
Erik Berg, Rättvik
Erik Hammarström, Söderköping
Dan Johansson, Norrköping
Lennart Holmberg, Johanneshov
Bolennart Lindberg, Hässelby
Kerstin Lindström, Bollnäs
Lennart Nordin, Hölö
Lena Odén, Strängnäs

Diplom
Erik Andersson, Mellösa
Maria Bojlund, Lund
Jan Darenius, Finspång
Susanne Fred, Gnesta
Billy Karlsson, Gnesta
Karin Linder, Blidö
Margareta Mattsson, Orsa
Peter Michaelsen, Seattle, USA
Per-Olof Steneryd, Upplands Väsby
Hans Runsten, Järpen
Lars Öst, Rengsjö

Internationellt deltagande vid sörmländsk spelmanstävling

1910 anordnades den första sörmländska spelmanstävlingen. Den hölls på Orrestabacken i Flen och ett trettiotal spelmän tävlade om ära och penningpriser — samt chansen att få vara med på den stora riksspelmansstämman på Skansen samma år.

Nittioårsminnet av tävlingen firades med en spelmansstämma och en komprimerad spelmanstävling. I Flen förståss...

Foto Ingemar Skoglund

Mycket var sig likt från 1910; spelmännen var indelade i äldre och yngre (äldre blev man först vid 55), priserna var 20, 10, 8 och 5 kronor till 1:a - 4:e-pristagarna och vädret var lika ostadigt. Sören Olsson och Arne Blomberg - spelmansförbundets båda hedersordföranden samt Patrik Uhlman - Eskilstuna Kurirerens kulturchef bildade jury med den svåra uppgiften att bedöma spelmännen efter bara en enda låt.

Storspelmannen Anders Andersson, Lästringe segrade 1910 och vid många tävlingar därefter. Hans tradition har förts vidare av sonsonen Yngve Andersson, Södertälje och vårdas i dag främst av gruppen Lästringe Låtar, som framförde ett Anders Anderssonprogram vid stämman i Flen; med Yngve Andersson i gruppen!

Årets komprimerade tävling hade fjorton deltagare. Inte bara sörmlänningar, två amerikaner deltog också - Peter Michaelsen, Seattle och Tom Paley, London. Båda fick hederspris för sitt deltagande!

Segrare i klassen yngre spelmän blev Ulf Lundgren, Södertälje med Christer Odén på andra plats. Ulf är en av traditionsbärarna till Anders Andersson och förstapriset blev därmed en extra länk till Orrestatävlingen.

Bernt Olsson, Malmköping hävdade att han deltog i gruppen äldre stråkharpsspelare (eftersom han var ensam tävlande på instrumentet skulle han därmed vara garanterad ett första pris). Den gubben gick dock inte. Han överfördes snabbt till gruppen äldre spelmän, där han vann första pris med Evert Lindberg, Nyköping som tvåa.

Samtliga deltagare fick diplom som minne av tävlingen. Diplomet var hämtat ur förbundsarkivet och hade använts 1938 vid den första sörmländska riksspelmansstämman.

Prislista

Äldre spelmän (55 år och äldre)
Bernt Olsson, Malmköping, 20 kr
Evert Lindberg, Nyköping, 10 kr
Lars Garén, Gnesta, 8 kr
Curt Jinder, Norsborg, 5 kr

Yngre spelmän
Ulf Lundgren, Södertälje, 20 kr
Christer Odén, Strängnäs, 10 kr
Susanne Fred, Gnesta, 8 kr
Erik Andersson, Mellösa, 5 kr
Ing-Marie Sundin, Mellösa, 5 kr

Foto Nordiska museet

Foto Annelie Sandell

Foto Arne Blomberg

Bernt Olsson och Ulf Lundgren vann första pris i Flen år 2000. Vid tävlingen 1910 segrade Anders Andersson (t.v.)

Tjuderuttan och koraler

Riksspelmansveckan innehöll även kurser och seminarier:

Tjuderuttan sa räven! Ett femtiotal deltagare från skola, barnomsorg, föreningar m.fl. lärde sig sånglekar.

Dansa **sörmländsk slängpolska** gjorde ett tjugofemtal deltagare och tretton slöjdare trotsade regn och kyla för att lära sig **sörmländsk festslöjd**. Feststänger och girlanger prydde sedan riksspelmansstämman.

Ett tiotal deltagare lärde sig **krusa folkliga koraler** och åtta av landets främsta klarinettspelmän höll ett **klarinettseminarium**.

Dans!

Musik är inte bara till för öronen, dans är en viktig del av en folkmusikfestival. Den inledande **Dans- och spelstämman** drabbades av regn, vilket inte hindrade alla. I halvannan timme pågick stämman på utomhusbanan. Paraplydans infördes...

Foto Arne Blomberg

Svenska folkets dansmusik hette ett evenemang i Malmköpingsparken. En *danskonsert* med gammaldans, sällskapsdanser, polskor och onestep. Att dansa till eller bara lyssna. Lions ordnade chokladhjul, pilkastning och tombola och den gamla parken levde upp som i forna dar.

Kom ska du få en sväng utav mej var en lekstund för barn. Dansbanan fylldes av småttingar - de minsta var i treårsåldern - som fick pröva på många gamla sånglekar.

Foto Margareta Persdotter

Fullsatta konserter

Fyra förannonserade konserter, tio lunch- och eftermiddagskonserter med aktuella spelmän och fem spel- och en visstuga. De flesta fullspikade! Vilken succé! **Sommarmusik i kyrkan** med vokalgruppen *Envisa*, **Slottskonsert** på Rockelstad med den unga folkmusikgruppen *Toxa*, **Folkmusik - inte bara fioler** med *riksspelmän på klarinett och munspel* samt **Midnattskonsert i kyrkan** med bl.a. *medlemmar i zornjuryn.*

Fullsatt till sista plats, extrastolar i entrén och stående publik. T.v.
De dagliga improviserade konserterna utnyttjade de många skickliga spelmän som kom. Förberedelsetiden var kort, Eje Hansander och Marianne Furå spelar upp sig. Nedan t.v. *Styrbjörn Bergelt och Bernt Olsson bakom skulpturen av Eric Sahlström.* Nedan.
Foto A Blomberg

Foto Arne Blomberg

Vattenhål för spelmän:

Gustafs krog

För att se till att instrumenten var i fullgott skick fanns fiolbyggaren Per Niva på plats och för att inte heller det lekamliga skulle missskötas hade spelmän och funktionärer tillgång till en egen servering med mycket flexibla öppettider. Gustafs krog blev en mycket uppskattad mötesplats under veckan.

Släppfest

Konsert, dans och förtäring blev det när Leif-Billyz passade på att släppa sin första CD under veckan.

Utställningar

I Lilla Malma kyrka visades utställningen *Spelmän, spelmän, spelmän*, som skildrade 75-årsjubilerande Södermanlands Spelmansförbunds verksamhet och zornmärkets 90-åriga historia. Den gamla postlokalen på Landsvägsgatan hade förvandlats till konstgalleri och där visades utställningen *Spelmans bilder* med 122 verk av tiotalet konstnärer.

Några axplock: Ingvar Jörpelands stora skulptur av Eric Sahlström mötte besökarna innanför entrén. Marianne Furå ställde ut akvareller, bl.a. sonen Petters första sandaler in natura och som akvarell och kassettomslag. Pär Furå visade näverslöjd och sin försvenskade julkrubba. Matts Mattsson bidrog med sina underfundiga spelmansbilder och Bo Arrhed med artistporträtt. Bengt Löfbergs bålskål med bricka, slev och kalkar i trä och glas dominerade ett av utställningsrummen. Foto Arne Blomberg

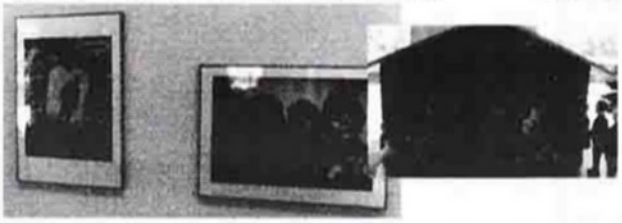

Huvudarrangörer
Södermanlands Spelmansförbund
Malmabygdens spelmän och dansare

Initiativtagare
Christina Frohm
Anita Hedlund

Riksspelmansveckan var en del av spelmansförbundets 75-årsjubileum.

Sponsorer och medarrangörer
Kultur & Utbildning Sörmland, Flens kommun, Sörmlands Musik & Teater, Nyköpings kommun, Malmköpingsortens Hembygdsförening, L:a Malma församling, Vuxenskolan, SKS, Katrineholms Tingsrätt, Lions, Sörmlands museum, Eskilstuna Kuriren, Svenska Ungdomsringen, Nya Tungomålsgillet, Södermanlands läns Hemslöjdsförening m.fl.

Festivalens styrgrupp
Arne Blomberg
Christina Frohm
Anita Hedlund
Sören Olsson
Annelie Sandell
Ingemar Skoglund

Gruppen har nu tagit ner skylten...

Foto A Blomberg

Lägerdags på "Elvis"

Dagens "lektioner" är slut och middagen avklarad. Trots detta hörs det spelmansmusik. I köket står Patrik, Jenny och Ann-Christine och spelar av hjärtans lust medan Lisa sysslar med disk och städning. Från ett par av stugorna hörs några av lägrets ungdomar träna dagens låtar.
Vi är på spelläger på Elvskogen, Röda Korsets kurs- och lägergård i Tungelsta på Södertörn, i en underbar natur, som i år dessutom bjuder på massor av bär. Ett 25-tal unga spelmän med fioler eller cello har 4 dagar på sig att träna in en ny repertoar. Några av dem har varit här förut medan andra är nya för året.
När jag frågar dem om de trivs svaras det snabbt och enhälligt:
-Jaa!
De bor i mindre stugor, med två eller flera bäddar, stugorna används också under dagen som spellokal. Dessutom finns en huvudbyggnad där man äter och där dagarna avslutas med samling, högläsning, sång och lekar. Sedan är det "nattning" varpå personalen brukar ha en stunds spelande före planeringen av nästa dag.

Jag frågar några av ungdomarna om de är nöjda och får snabbt ett ja. På min fråga vad som är bra får jag svaret att allt är bra.
-Finns det ingenting som inte är så bra?
Jo, vattnet i poolen är ganska kallt (kan möjligen bero på ymnigt regnande?). Annars finns det ingenting som inte är bra.
- Får ni sova så ni inte är trötta?
Nja, det är litet si och så med det, men det framgår att felet ligger hos dem själva. Det är svårt att hålla sig inne när det är bäddat för "spökerier" runt de andra stugorna. (Ledarnas stugor fick vara i fred i år!)
En kväll kommer det oväntat besök. Några "gamla" lägerdeltagare passar på att hälsa på. Resultatet blir att ledarna börjar spela några låtar, "gamlingarna" ber att få vara med och snart kommer även årets lägerdeltagare med sina instrument. Vilken konsert! Synd att det inte finns någon publik.
Lägrets sista dag bjuder på en konsert för föräldrar och anhöriga innan det är dags att skiljas för att komma tillbaka nästa år. Ett fint spelläger är tillända.

NilsHäggbom
Lägerpappa

Vi var med på "Elvis"2000: Pierre Anding, Jenny Aus, Malin Blomgren,Stina Carlsén, Ertik Cederberg, Daniel Dahlgren, Astrid Forsén, Ida Gebel-Djupedal, Disa Heikkilä-Helinkö, Fredrik Lundqvist, Elin Markgren, Hanna Nordqvist,Maja Stilling, Elias Wennberg, Johannes Wennberg, Anders Wårdenius-Lindqvist, Katarina Wärmark,
Matilda Wärmark
Ledare: Lisa Hellsten, Patrik Andersson, Jenny Tidman, Ann-Christine Jonsson, Nils Häggbom

Karl och John Ringel
- spelmansbröder från Vårdinge

I de flesta orter och bygder finns det duktiga lokala spelmän att kalla på, när det skall bli kalas och dans och det behövs musik. Många spelar enbart för vänner och bekanta, andra har större verksamhetsområde.

I våra trakter är det två som jag tycker förtjänar att framhållas extra och som har delat med sig av sin spelglädje i vida kretsar. Det är bröderna Karl och John Ringel från Vårdinge. I mer än 60 år var de verksamma som spelmän, framförallt i Gnestabygden – Vårdinge – Järna – Björnlunda med utflykter även längre bort.. Och var dom spelade, ja det finns noggrant dokumenterat i böcker, från mitten på 1930-talet och framåt. Där är noterat var man spelade och vilken tillställning det var, om det var dans på logen eller bröllop eller annat kalas. Där står också vilka instrument det spelades på, fabrikat och allt och en liten notering om det ekonomiska utbytet. I en av Kalles böcker med noteringar som börjar 1935 står att läsa om spelningar i Björsta, Sundby, Runbotorp, Kattnäs kvarn, Dansut, Solbacken, Barrskogen och många andra ställen. En sammanställning berättar att med Granessospelet hade han spelat 27 gånger, med Exellentspelet 110 gånger och med två nya men undermåliga Accordia 35 gånger. En senare favorit var Bengtspelet som fått vara med vid 275 spelningar! Sammanlagt redovisas 1928 spelningar! Tala om storspelmän!

Bröderna Ringel var båda födda vid Fiskarstugan i Vårdinge. Karl Gustav den 9 augusti 1918 och John Evert den 6 februari 1920. Sång och musik tyckte de om redan som barn och var bara 6-7 år då de fick ett dragspel av en morbror. Pappan hade en fiol, som han inte lyckats lära sej spela på och den började Kalle intressera sej för. På äldre dar har Kalle berättat att han stämde den fel, men hade turen att träffa en spelkunning man som hjälpte honom rätt. Då blev det genast roligare och båda spelade , Kalle fiol och John dragspel.

Åren gick och bröderna började spela på olika fester och danser. Nu kunde de köpa bättre instrument, blev allt mer efterfrågade och kallade sig Ringels Duo. De hade skaffat sej var sitt dragspel och 1939 köpte Kalle en ny

Karl och John Ringel på 30-talet

fiol och nu gick det av bara farten. Det blev spel på dansbanor, logar , magasin, arbetarbaracker och bodar, ja överallt där det behövdes musik. De spelade mycket tillsammans men också var för sig. Ingen var särskilt notkunnig. John hade försökt, men kunde inte lära sej tyckte han, och Kalle kunde bara lite. Men det utgjorde inget hinder för musicerandet för de hade gott gehör och goda musiköron och lärde sej efter grammofon skivor och radio. Men framförallt gjorde de egna melodier och texter. Ibland gjorde Kalle melodier och John texterna eller tvärtom och det var oftast väldigt bra saker de åstadkom. Genom åren blev det hundratals melodier. En del spelades in på band på senare år och texterna skrevs ner och finns bevarade, men mycket har väl försvunnit genom åren.

Sommartid cyklade de långa vägar med sina instrument på pakethållarna för att spela på bröllop eller 40-50-årskalas eller kanske knytkalas på något magasin eller loge. Då togs det upp spelpengar i en hatt och kanske kunde det bli sådär 10-15 kronor då på 30- och 40-talet. En gång hade Kalle ischias, men han släpade sej iväg på sin cykel ändå, för han hade ju

lovat. Han spelade till framåt 4-tiden på morgonen och cyklade sen hem med 73 kronor i fickan. Det var en stor summa pengar då! Vintertid åkte de spark, eller liftade med mjölkbilen eller så tog de bussen om det fanns sådan. Var det spelning långt bort så måste det bli droska. John köpte sej en gammal bil i början på 40-talet och då kunde de ju bli lite längre turer. Kalle skaffade inte bil förrän 1954.
Båda hade sina ordinarie arbeten och musiken förblev en hobby hela livet. De var nykterister hela livet igenom och mycket skötsamma, vilket säkert bidrog till att de fick många spelningar för på många håll var det ju lite si och så med nykterheten hos musikanterna. Som unga var de lantarbetare, men kom senare att ägna sej åt andra yrken.

Vid jultiden 1945 gifte sig Karl Ringel i Töftedals kyrka i Dalsland med Margit Karlsson från Naverstads socken i Bohuslän och 1950 föddes sonen Lennart i Dala-Floda i Dalarna.

Kalle arbetade en 3-4 år i Dala-Floda och hade som arbetskamrat en av de kända spelmännen Tillman. De spelade helt naturligt mycket tillsammans. Själv var jag för några år sedan på en spelmansstämma i Mockfjärd och kom då att spela med denne Tillman, som absolut ville spela Sörmlandslåtar, något som förvånade mej mycket. Men han kunde många av våra vanligaste låtar och förklarade att han lärt sig låtarna av en sörmlänning. Att det var Kalle Ringel fick jag veta långt senare.

1954 blev Kalle kyrkvaktmästare vid Vårdinge kyrka och ungefär samtidigt började John som linjearbetare vid Elbyrån. Kalle fick allt mindre fritid och höll upp med utespelandet länge. John däremot fortsatte och var ute jämt och spelade.Ofta var han ute i skärgården och spelade bl.a åt Skärgårdsfiskareförbundet, som alltid ringde när de skulle ha fest och ville att John skulle underhålla. Han var också duktig som lekledare, för han sjöng bra och kunde allt. En midsommar var han i Björnlunda och Calle Jularbo spelade där, så det var massor av folk. Det var dans kring midsommarstången och John Ringel spelade och sjöng så det var en fröjd att höra. Han var verkligen säker!

Efter pensioneringen tog Kalle upp sitt stora intresse för musiken igen. Men han hade också andra stora intressen som han odlade. Vid sidan om dragspel och fiol så var planterspaden ett favoritverktyg som han gärna använde. Dessutom läste han väldigt mycket och hemmet var fyllt med böcker.

Vi hade ju nöjet att träffa honom på Spelmansförbundets årsmöten några gånger dit han kom med spelkamraten Claes Hagström från Trosa. Claes har berättat att han trivdes mycket med de båda bröderna . John träffade han på 40-talet då de spelade en del tillsammans. Det var så han blev bekant även med Kalle, som han beskriver som en underbar kille. Många andra har lämnat samma positiva omdömen om de båda spelmansbröderna.

John blev på äldre dagar sjuklig och spelandet avtog mer och mer, men musikintresset behöll han livet ut.

Karl Ringel avled den 9 maj 1993 och John Ringel den 3 november 1997.

En stor spelmansgärning var avslutad, men det är många , som de har underhållit och roat under alla dessa år som kommer att minnas dem med glädje för lång tid framåt.

Ingemar Skoglund

Karl Ringel 1984

Nya skivor! Det är inte ofta vi kan presentera nya skivor med sörmländska spelmän, men här kommer två riktiga godbitar:

LEIF- BILLYZ

Svenska Låtar-
Gammaldans i stort sett

Mitt första bestående minne av gammaldansmusik kommer från Bjuråker norr om Delsbo. Efter att på vägen dit ha lyssnat (högt) på Beach Boys i en skramlig gammal Renault stiger vi ur bilen och då finns plötsligt musiken och dansen där på avstånd. Jag vet att mitt intresse för folkmusiken och dansen på allvar väcktes den kvällen.

Allt var intensivt, glatt, svängigt och musikaliskt. Det var inte bara musiken och inte heller bara dansen – det var helheten som gav intrycket. Jag har fortfarande inre bilder från den kvällen på tidigt 70-tal.

När jag lyssnade på Billy Karlsson, Leif Johansson, Pär Furå och Robert Persson tänkte jag omedelbart på den kvällen i Bjuråker. det enda jag riktigt saknade var några dansare. **Leif-Billyz** spelar utomordentlig gammaldansmusik. Det är musikaliskt och påhittigt, svängigt och framförallt intensivt. Det är intensiteten och lusten att spela som gör att musiken lever.

Den som spelar till dans spelar för de som dansar. Det är inte frågan om konsertmusik som skall avlyssnas i en salong. Musiken skall vara taktfast och tydlig. När man spelar till dans måste ibland finesser och utbroderingar stå tillbaka vilket gör att gammaldansmusik ibland känns tröttande och enahanda för den som inte dansar utan bara lyssnar. Lyckas musikerna då inte visa intensitet i spelet och

lust till musiken så kan gammaldansmusiken bli väldigt trist. **Leif Billyz** klarar sig förbi fallgroparna. Musikaliteten och kärleken till låtarna lyser igenom och de har gjort en skiva med riktigt bra dansmusik. En given investering för alla som någon gång känner lust att dansa!

Några låtar skiljer ut sej. Med durspel och 2 fioler spelar de en härligt svängig Rheinländer efter Ole Langmoen. Pär Furås säckpipespel gör Visa från Venjan till en favorit – även om just den låten inte så gärna låter sej dansas till. Någon paus måste ju ändå dansarna få! Ulf Lundgrens Brudvals till Lotta och Leif är ännu en höjdare. Tänk att få **Leif-Billyz** att spela den på sitt bröllop!

Jag tar några extra danssteg för den läckra och stilrena omslagsbilden och det lilla bildhäftet! Det blir en kul skiva att kunna ta fram när man är hemma i höstmörkret – fjärran från dansbanan i Bjuråker!

Kjell Landström
Riksspelman

Brodéns kapell

Spelmansmusik från norra Sörmland

"Vi skulle bli mycket glada om denna skiva väcker intresse hos några fler för den rika folkmusiktradition som fanns i socknarna runt Strängnäs och Eskilstuna för inte så länge sedan" – citerat från omslaget till denna nya skiva med **Brodéns kapell**, som består av **Lena** och **Christer Odén** samt **Ola Brostam**. Köp den för detta är den bästa skivan med sörmlandslåtar på mycket länge!

IS

Spelträff

ÅSA Folkhögskola, Sköldinge

lördagen den 28 oktober

13.30	Allspel, gruppspel under ledning av Ingemar Skoglund
14.30	Tema: Wallinlåtar
15.30	Kaffepaus
16.00	Fortsatt allspel och gruppspel
16.30	Mer avancerat låtspel -Byss-Calle och Sahlströmslåtar m.fl under ledning av Lennart Nordin
17.00 -	Avslutande allspel och buskspel

Sedvanlig förtäring

OBS! Anmälan om deltagande senast tisdagen den 24 oktober till Benny tel. 0157-504 84 eller Nils tel 0157-143 97

Hembygdskväll i Fogdö, Strängnäs

med

Fogdöns folkmusik

som tema

Lokal: Fogdöns Bygdegård (sväng höger i Lundby)
Tid: Sön 12 november (Fars dag) kl 16.00

Lokala och tillresande spelmän samt släktingar spelar och berättar
Utställning över Fogdöns spelmän i äldre tid

Kaffe och förtäring utlovas
Arr: Fogdöns Hembygdsförening
Upplysn.: Christer Odén 0152-70367
Janne Eriksson 0152-30348

MARKNADSTIDNING

B

SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND

Johansvägen 16
151 39 SÖDERTÄLJE

Svenska Låtar, Södermanland
Vår landskapsdel av det klassiska storverket. 207 uppteckningar. Faksimil av orginalutgåvan från 1935
Pris 50:-

A G Rosenberg, 420 Svenska Danspolskor
från Södermanland och andra landskap. Faksimil efter utgåvor från 1876–1882
Pris 60:-

Sörmländska visor del I, II, III
Visor för praktiskt bruk från den sörmländska traditionen. Ett 30–tal visor i varje del.
Pris 20:-/styck, kassetter 50:-/ styck

A P Andersson
75 låtar och visor från Södermanland och Närke upptecknade 1880 av skolläraren i Västra Vingåker, August Petter Andersson.
Pris 60:-

August Karlssons låtar
49 låtar från södra Uppland och norra Sörmland som August Karlsson spelade dem.
Pris 50:-

50 Sörmlandslåtar för två fioler
Utgiven till minne av Olof Andersson. Arrangerade av Olof Andersson
Pris 50:-

Sörmlandslåtar
av C G Axelsson, Flodafors. Utgiven 1960. Egna kompositioner.
Pris 50:-

Folkmusik från norra Södermanland,
K P Leffler. Faksimil efter utgåvor från 1899–1900.
Pris 75:-

LEIF BILLYZ
Svenska Låtar
Pris 160:- CD

BRODÈNS KAPELL
Spelmansmusik från norra Sörmland
Pris 100:- CD

Morfars fars dansmusik
Berättelser och beskrivningar om den äldre generationens dansnöjen och spelmän och hur traditionen lever idag.
Pris 25:-

August Lindblom
97 låtar ur två spelmansböcker från 1836 och 1856 samt historik om den legendariske storspelmannen.
Pris 50:-

Sörmländska allspelslåtar
Häfte I noter och kassett
Pris 40:-
Häfte II endast noter
Pris 20:-

I den sköna Vingåkersbygden, kassett
Folkmusik från Vingåker med Simmings, Anita Hedlund och Christina Frohm
Pris 30:-

Välkommen till världen, kassett
Visor och ramsor för små och stora barn från den sörmländska traditionen, med våra bästa vissångare.
Pris 30:-

Mina 80 år som spelman 1916-1996,
Axel Andersson minnesbok.
Pris 160:-

Kalsonger blå
och andra visor från Gnesta
Pris 60 kr

Odén Agnes & Stefan
Härad, Täppstigen 3
645 91 Strängnäs

Beställ hem våra böcker, noter och kassetter så här:
Ring din beställning till Torsten Gau, tel. 016 – 42 00 70 eller skriv till honom på adress Mestavägen 1A, 632 33 Eskilstuna, så får du ett paket med faktura på posten. Porto tillkommer.